

Tutkijan persoona – uusi näkökulma suomalai- seen oppihistoriaan

Lisa Svanfeldt-Winter:

**Where Scholars are Made: Gendered Arenas of
Persona Formation in Finnish Folkloristics, 1918–
1932.** Stockholm University 2019. 310 s.
ISBN 978-91-7797-763-6.

Tieteenhistorian tutkimus on ollut murroksessa viimeisten vuosikymmenten aikana. Niin sanottu kulttuurinen käänne on ohjannut tutkijat enenevässä määrin kiinnittämään huomiota esimerkiksi tutkimuskäytänteisiin, tutkimusyhteisöjen sosiaalisiin suhteisiin sekä sukupuolen, luokan ja rodun merkitykseen tutkimustyössä ja siinä, mitä kulloinkin on pidetty luotettavana tieteellisenä tietona. Yksi esimerkki uudentyyppisistä lähestymistavoista ovat useat viime aikoina ilmestyneet tutkimukset niin sanotusta tutkijan persoonasta (scholarly persona) ja sen muotoutumisesta eri aikoina ja eri tieteenalojen puitteissa.¹ Yksinkertaistaen persoona on kollektiivinen ihanne siitä, millainen tietyn alan tutkijan tulisi olla tuottaakseen luotettavaa tietoa. Persoonaan kuuluvat niin episteemiset hyveet ja taidot kuin tutkijan käytös, tunteet ja olemuskin. Tieteenhistorian tutkijoita on kiinnostanut muun muassa se, millaisia erilaisia persoonamalleja kulloinkin on luotu, miten malleja on haastettu, muokattu ja omaksuttu sekä miten erilaiset ideologiset ja sosiokulttuuriset tekijät ovat vaikuttaneet persoonan muovaamiseen.

Lisa Svanfeldt-Winterin Tukholman yliopistossa tarkastettu väitöskirja *Where Scholars are Made: Gendered Arenas of Persona Formation in Finnish Folkloristics, 1918–1932* on ensimmäinen tutkimus, jossa tutkijan persoonan käsitettä sovelletaan suomalaiseen tiedeyhteisöön.² Teos on siksi merkittävä avaus alallaan. Se on myös tärkeä katsaus 1920-luvun suomalaiseen yliopistomaailmaan ja niihin jännitteisiin, joita poliittinen ilmapiiri ja modernisoituvat yhteiskunta synnyttivät tutkijayhteisöissä. Kansallisena tieteenä folkloristiikka oli poliittisten ja kulttuuristen kiistojen polttopisteessä:

folkloristien tuottama tieto vahvisti suomenkielisten kansallista identiteettiä ja korosti eroja koulutettujen kaupunkilaisten ja idealisoidun agraarin maaseudun välillä. Väitöskirjan keskiössä on myös persoonan sukupuolittuneisuus ja siitä juontuvat erot rakentumisessa. Svanfeldt-Winter korostaa, ettei sukupuolesta tule puhua vain naistutkijoiden yhteydessä, sillä myös miestutkijoiden persoona oli sukupuolittunut, vaikka se käsitettiin ”normaaliksi” osaksi folkloristin persoona.

Svanfeldt-Winter tarkastelee aihetta kahden folkloristin ja vuodesta 1929 aviopuolisoiden Elsa Enäjärven ja Martti Haavion kautta ja lähestyy aihetta ensisijaisesti heidän kirjeidensä ja päiväkirjojensa avulla. Svanfeldt-Winter rajaa väitöskirjansa käsittämään heidän opiskeluvuotensa siihen asti, kunnes heidät 1932 promovoitiin tohtoreiksi. Rajaus on perusteltu ja korostaa opiskeluvuosien merkitystä persoonan muovaamisessa ja omaksumisessa. Nuoret folkloristit eivät vain passiivisesti seuranneet varttuneiden tutkijoiden mallia, vaan sekä aktiivisesti muovasivat persoonaan että tunnistivat rajat, joita heidän ei tullut ylittää varmistaakseen uran akateemisessa maailmassa. Esimerkiksi maantieteellishistoriallisen tutkimusmetodin soveltamisen edellyttämien taitojen omaksuminen oli välttämätöntä aikana, jolloin metodin kehittäjät vaikuttivat edelleen tiedemaailmassa.

Svanfeldt-Winter käsittelee aihetta kuuden eri ”areenan” tai kontekstin kautta. Näin monen näkökulman nivominen yhteen on johtanut väistämättä toistoon, hajanaisuuteen ja teemojen paikoitellen pinnalliseen käsittelyyn. Toisaalta areenojen määrä auttaa osoittamaan, miten erilaiset toimintaympäristöt tarjosivat rakennusaineita ja vaihtoehtoisia malleja folkloristin persoonalle. Väitöskirjassa käsitellyt kuusi kontekstia ovat yliopisto, seurat (tieteelliset, kulttuuriset, poliittiset), kansanperinteen keruutyön kenttä (suomalainen maaseutu), virolais-suomalainen tutkijaverkosto, muut kansainväliset verkostot sekä akateeminen koti. Svanfeldt-Winter osoittaa kiistatta, kuinka eri kontekstien puitteissa tutkimuskäytänteet, tutkimuskohteet, tieteelliset verkostot sekä yksityisen piiriin yleensä mielletty koti olivat kaikki merkittäviä tekijöitä siinä, millaiseksi hyvä tutkija miellettiin.

Analyysi on erityisen ansiokasta kenttätyötä sekä kansainvälisiä suhteita valottavissa luvuissa. Kenttätyötä käsitellessään Svanfeldt-Winter osoittaa kansanperinteen keruun olleen siirtymäriitti nuorille folkloristeille. Päivittäinen tutkimustyö, suullisen perinteen dokumentointiin liittyneet rutiinit ja elämä maaseudulla tarjosivat tilan persoonan rakentamiseen. Haavion ja Enäjärven suhde informantteihin oli myös keino omaksua folkloristin persoona: määrittämällä itsensä moderneiksi ja koulutetuiksi kaupunkilaisiksi ja kuvaamalla maaseudun suullisen perinteen kannattajat passiivisiksi tiedonvälittäjiksi asemoivat Haavio ja Enäjärvi itsensä aktiivisiksi

tutkijoiksi, jotka määrittivät, mikä oli arvokasta ja mikä arvotonta suullista perinnettä. Tämä vahvisti sekä heidän henkilökohtaista tutkijuuttaan että heidän omaksumansa folkloristin persoona.

Sukupuoli-teeman kannalta kansainvälisiä verkostoja kartoittavat luvut ovat erityisen kiinnostavia osoittaessaan, kuinka sekä Enäjärvi että Haavio käyttivät naiseuteen liitettyjä mielikuvia persoonan rakentamisessa. Reflektoidessaan kohtaamisiaan virolaisten opiskelijoiden kanssa sekä Enäjärvi että Haavio suhtautuivat kriittisesti virolaisiin naisopiskelijoihin. He arvostelivat näiden pukeutumista ja käytöstä liian avoimeksi – jopa eroottiseksi – ja käyttivät nuoria virolaisnaisia varoittavina esimerkkeinä määrittäessään rajoja hyväksytylle tutkijan käytökselle. Toinen kiinnostava esimerkki on Enäjärven pidempi oleskelu vuonna 1927 Lontoossa, missä hän asui International Federation of University Womenin ylläpitämässä asuntolassa. Täällä Enäjärvi kohtasi ensimmäistä kertaa suuremman joukon akateemisesti orientoituneita tutkijanaisia, jollaisia Helsingissä oli vain kourallinen. Naiset osoittivat Enäjärvelle, kuinka naisen tieteellinen pätevyys tai uskottavuus eivät kärsineet naisellisuuden korostamisesta tai ulkonäköä kohtaan osoitetusta kiinnostuksesta. Hän ihaili myös naisten kepeää, mutta samalla terävää keskustelukulttuuria, jollaista ei hänen mukaansa Suomesta löytynyt. Lontoo todisti Enäjärvelle, ettei naistutkija enää ollut sellainen epäluonnollinen tai luotaantyöntävä olio, jollaiseksi hänet usein Suomessa edelleen leimattiin. Hän sulautti modernin ja naisellisen tutkijan mallin osaksi omaa tutkijan persoonaansa ja Suomeen palattuana kampanjoi uudenlaisen naistutkijan ihanteen puolesta.

Väitöskirja osoittaa Svanfeldt-Winterin tuntevan tutkijan persoonasta käydyin teoreettisen keskustelun ja hän esittelee johdannossa käsitteelle annetut erilaiset määritelmät ja sovellukset. Hän nostaa myös esiin haasteita, joita toistaiseksi ambivalentin käsitteen käyttö on aiheuttanut tutkijoille. Valitettavasti Svanfeldt-Winter ei kuitenkaan asemoi selkeästi väitöskirjaansa osaksi käytettyä keskustelua tai pyri kehittämään edelleen persoonan käsitettä. Pikemminkin Svanfeldt-Winter lähinnä testaa, miten aiempien tutkijoiden jopa vastakkaiset määritelmät näkyvät hänen omassa aineistossaan. Siksi jää jossain määrin epäselväksi, miten hän lopulta käsitteen ymmärtää. Tätä mielikuvaa vahvistaa Svanfeldt-Winterin valitsema mikrohistoriallinen lähestymistapa sekä persoonan muokkaamisen ja omaksumisen analysointi yksityisen lähdemateriaalin avulla. Paikoitellen väitöskirja käsittelee pikemmin Enäjärven ja Haavion henkilökohtaista identiteettipolitiikkaa kuin heidän osallistumistaan keskusteluun persoonasta kollektiivisena ilmiönä. On kuitenkin syytä korostaa, että tutkijan persoona on käsitteenä häilyvä ja epämääräinen, ja siksi sen yksiselitteinen soveltaminen laajaan aineistoon on haastavaa. Svanfeldt-Winterin väitöskirja tarjoaa hyvän

yleiskuvan alan tilanteesta ja on sellaisenaankin ansio-
kas avaus aiemmin kartoittamattomasta aihepiiristä
suomalaisessa oppihistoriassa.

Käsitteellisistä ja rakenteellisista ongelmista huol-
limatta on syytä korostaa väitöskirjan tarjoavan tär-
keän panoksen Suomen tiedemaailman ja sen arvo-
jen ja asenteiden historian tutkimukseen. Se on myös
merkittävä lisä folkloristiikan historian tutkimukseen.
Väitöskirja sijoittuu osaksi ajankohtaista kansainvälistä
keskustelua tutkijan persoonasta ja osoittaa kiinnosta-
valla tavalla, kuinka tutkimuskäytänteet, tutkimuskoh-

teet, tutkimusverkostot sekä ympäröivän yhteiskunnan
sukupuolittuneet ja poliittiset asenteet vaikuttivat sii-
hen, millaisena nuoret tutkijat näkivät hyvän folkloris-
tin persoonan ja miten he pyrkivät aktiivisesti saman-
aikaisesti sekä haastamaan hyväksytyin mallin että
sopeutumaan siihen. Toivottavasti Svanfeldt-Winterin
tutkimus innostaa muitakin suomalaisen oppihistorian
tutkijoita soveltamaan käsitettä kansallisiin teemoihin
sekä osallistumaan kansainväliseen keskusteluun, jossa
on edelleen tarvetta uusille teoreettisille avauksille sekä
täsmällisemmälle käsitteen määrittelylle.

Elise Garritzen, FT
Helsingin yliopisto

1. Ks. esim. Herman Paul, What is Scholarly Persona? Ten Theses on Virtues, Skills, and Desires. *History and Theory* 53 (2014), 348–371; Gadi Algazi, Exemplum und Wundertier: Three Concepts of the Scholarly Persona. *BMGN – Low Countries Historical Review* 131:4 (2016), 8–32; Mineke Bosch, Scholarly Personae and Twentieth-Century Historians. *BMGN – Low Countries Historical Review* 131 (2016), 33–54; Elise Garritzen, Pasha and his historic harem: Edward A. Freeman, Edith Thompson, and the gendered personae of late-Victorian historians. Teoksessa Herman Paul (toim.) *How to be a historian: Scholarly personae in historical studies, 1800–2000*. Manchester University Press 2019, 89–106.
2. Julia Dahlberg on hyödyntänyt käsitettä väitöskirjassaan analysoidessaan Helena Westermarckin taiteilijapersoonaa. Julia Dahlberg, *Konstnär, kvinna, medborgare. Helena Westermarck och den finska bildningskulturen i det moderna genombrottets tid 1880–1910*. Finska Vetenskaps-Societeten 2018.